

**VERSLAG VAN DE 114DE ALGEMENE LEDENVERGADERING,
SOCIETEIT ‘ONDER ONS’, AMSTERDAM,
25 JUNI 2022, 14.00 UUR**

Aanwezig namens het bestuur: Michiel van Groesen (voorzitter), Martijn Punt (penningmeester), Stefan Deconinck (lid), Ron Brand (secretaris).

Aanwezige leden: 40

Afwezig met bericht van verhindering: Ad Bakker, Hans Blankvoort (Marinus Plantema Foundation), Paul Bijvoet, Auk Boom, Gloria Clifton (Hakluyt Society), Andy Cobben, Stefan Deconinck, Jan Dirkzwager, Anita van Dissel, Jeroen W. Frénay, Charles de Haes, Els Jacobs, Wim Kamperman, Huub Kistermann, Michael Limberger, Han van der Meer (Marinus Plantema Foundation), Hannedea van Nederveen Meerkerk, Ton Negenman, George Pauli, Robert Quarles van Ufford (Marinus Plantema Foundation), Corrie Reinders Folmer, Annette Schneemann (Samenwerkende Maritieme Fondsen), Nettie Scholten-Schwartz, Pierre Spaninks, Carolien Stolte, Wim Stapper, Hans Verhoeff, Andreas Weber.

1. Opening

Voorzitter Michiel van Groesen opent de ledenvergadering stipt om 14.00 uur en heet alle aanwezigen van harte welkom. Hij memoreert dat hij vanmorgen in het nieuws las dat het precies 34 jaar geleden is dat het Nederlands voetbalelftal Europees kampioen werd. Dat is inmiddels historie, maar redelijk dichtbij. Straks gaan we verder terug in de geschiedenis met een boek over de negentiende eeuw.

We zijn te gast in Societeit ‘Onder Ons’, een unieke locatie, en dat hebben we te danken aan Willem Mörzer Bruyns. Michiel geeft aan dat Willem straks bij de boekpresentatie hier wat nader op in zal gaan.

2. Verslag van de 112de algemene ledenvergadering, gehouden digitaal op 6 februari 2021

Het verslag van de online ledenvergadering, die op 12 juni 2021 plaatsvond, wordt pagina voor pagina doorgenomen. Er zijn geen vragen of opmerkingen, zodat het verslag met dankzegging aan de secretaris wordt vastgesteld.

3. Verslag van de secretaris over het jaar 2021

Het verslag van de secretaris over 2021 levert eveneens geen commentaar op, zodat ook dit onder dankzegging aan de secretaris wordt vastgesteld.

4. Verslag van de penningmeester over het jaar 2021; verslag kascommissie

Martijn Punt licht de financiële cijfers toe. Het jaar 2021 kende twee delen, die in een ander jaar zijn uitgekomen. Daarom moeten we kijken naar beide jaren, 2020 en 2021. Tijdens de ledenvergadering

van vorig jaar was daarover moeilijk iets te zeggen. Er is daarom overleg geweest met oud-penningmeesters Jan Boéré en Andy Cobben.

De Vereniging doet het boven verwachting goed en het ledenaantal blijft relatief gelijk. Door de contributieverhoging in 2020 zijn de inkomsten hoger. In totaal brengen de contributies zo'n € 20.000 per jaar op. Verder waren de subsidiebedragen voor de delen 119 en 120 hoog, t.w. € 18.500. Voor deel 121 was dat € 6.500. Dit alles resulteert in een klein positief resultaat over beide boekjaren.

In 2022 zal nóg een deel verschijnen. Voor de vier delen tezamen, 119, 120, 121 en 122, voorziet Martijn een licht negatief resultaat. Maar als gevolg van corona valt dit alleszins mee. De financiële positie van de Vereniging ziet er gewoon goed uit.

Diederick Wildeman vraagt naar de voorraad boeken die op € 1 staat geboekt en of dat niet € 0 moet zijn. Martijn antwoordt dat is gedaan om boekhoudkundige redenen (om de post niet te laten verdwijnen).

Omdat er verder geen vragen zijn, krijgt de kascommissie bij monde van Dirk Tang het woord. Hij heeft de financiën over het boekjaar 2021 gecontroleerd samen met Gerhard de Kok, die vanwege zijn huwelijk op deze dag een geldige reden heeft om afwezig te zijn. Dirk meldt dat hij de financiële stukken heeft ontvangen van de penningmeester en dat dit hem geen aanleiding gaf om hiervoor verder contact op te nemen. Op 22 juni 2022 hebben Gerhard en hijzelf het financieel verslag over 2021 en de bijbehorende financiële documenten digitaal nagezien en de kascommissie vindt dat deze een getrouw beeld geven van het financiële beleid van de Vereniging. Echter, plaatst de kascommissie ook een kritische noot en geeft aan dat de controle van de financiële stukken liefst fysiek moet plaatsvinden. Daarop stelt Dirk Tang namens de kascommissie voor om de penningmeester decharge te verlenen voor het gevoerde financiële beleid over het verenigingsjaar 2021. Dat voorstel wordt door de aanwezigen met een applaus begroet, waardoor de financiële stukken onder dankzegging aan de penningmeester zijn vastgesteld.

5. Begroting voor het jaar 2022

Martijn Punt geeft aan dat de contributie-inkomsten jaarlijks ongeveer € 20.000 zijn. Dit jaar verschijnen er twee delen, vandaag deel 121 en in november deel 122, dus er zijn ook kosten voor twee delen. Hierdoor is ook twee keer sprake van subsidies als financiële ondersteuning van de delen. Het resultaat wordt enigszins negatief ingeschat met een tekort van ongeveer € 4.000. De financiën lopen dan ongeveer gelijk in vergelijking tot het verenigingsjaar 2021, dat met de delen 119 en 120 een positief resultaat liet zien. Vanwege de coronapandemie zijn de verzendkosten voor de delen hoog. Als er meer leden naar ledenbijeenkomsten komen en daar hun deel meenemen, scheelt dat de Vereniging veel uitgaven aan port.

Diederick Wildeman vraagt naar het aantal leden. Martijn antwoordt dat er ongeveer 350 betalende Plus-leden zijn. Ron vult aan en geeft aan dat er in totaal ongeveer 530 leden zijn in binnen- en buitenland (particulieren en instellingen). Er is echter nog een klein aantal niet betalende leden, circa 20. Het bestuur is in ieder geval verheugd dat er ook nog steeds een ledenaanwas is.

Directeur Jan-Peter Wissink meldt dat de Vereniging is gewisseld van uitgever, omdat Amsterdam University Press (AUP) eigenaar is geworden van de Walburg Pers. Hij geeft aan dat AUP/Walburg Pers steeds meer maritiem-historische uitgaven gaat uitbrengen, binnenkort een boek over 200 jaar Koninklijk College Zeemanshoop en ook het tijdschrift 'Scheepshistorie' is toegevoegd aan het fonds. Deze uitbreidingen bieden mogelijkheden voor de marketing en verkoop.

6. Bestuurswisselingen

Michiel gaat over tot de bestuurswisselingen en past de volgorde van de agenda enigszins aan. Allereerst komt de herbenoeming van Andreas Weber aan de orde. Hij is aangekomen bij het einde van zijn eerste bestuurstermijn en hij stelt zich kandidaat voor een nieuwe bestuurstermijn. Andreas is medebezorger van de delen 119 en 120 over de dagboekantekeningen en natuurtekeningen van Pieter van Oort. Hij is verder al vier jaar een zeer gewaardeerd bestuurslid en het bestuur stelt voor om

hem voor een nieuwe bestuurstermijn te benoemen. Dit voorstel wordt door de aanwezigen met applaus begroet, waardoor Andreas is herbenoemd.

Vervolgens is penningmeester Martijn Punt aan de beurt. Michiel geeft aan dat Martijn vier jaar geleden de opvolger was van Andy Cobben. Andy trad destijds terug vanwege drukte op zijn werk. Hetzelfde is nu met Martijn aan de hand. Andy ziet nu gelukkig weer mogelijkheden om het penningmeesterschap opnieuw op zich te nemen. Helaas is hij vanwege een kwetsuur vandaag afwezig. Michiel vraagt de aanwezigen om steun voor de benoeming van Andy Cobben. Ook dit verzoek wordt door de aanwezigen met een applaus begroet, waarna Andy waardoor benoemd.

Michiel bedankt Martijn voor het feit dat hij de het penningmeesterschap de afgelopen vier jaar heeft bekleed. In die periode kon hij altijd bouwen op Martijn, hij dankt hem voor het in goede banen leiden van de financiën in een aantal best lastige verenigingsjaren met meerdere delen in een jaar. Martijn nam initiatieven voor een meer moderne financiële huishouding, waarmee Andy Cobben verder kan gaan. Hij memoreert ook dat Martijn de contributieverhoging er bij de leden vrij zacht heeft doorgekregen. Als dank voor zijn werk biedt hij Martijn een wijnpakket en een cadeaubon aan.

In zijn dankwoord geeft Martijn aan dat hij maar relatief kort penningmeester is geweest. Hij erkent dat hij zich enigszins verkeken heeft in het werk en dat zegt iets over zijn voorgangers. De combinatie met zijn drukke werk is al met al te veel. Hij dankt het bestuur voor de plezierige samenwerking en zegt dat hij de Vereniging in een prima toestand achterlaat. Tot slot dankt hij de leden voor het vertrouwen. De aanwezigen beantwoorden dit met een applaus.

Tot slot neemt Michiel het woord over het voorzitterschap. Tijdens de algemene ledenvergadering van 2016 in Den Helder zijn de statuten aangepast, waardoor de voorzitter vanaf dat moment niet een, maar twee bestuurstermijnen kon dienen. Derhalve is hijzelf nu niet meer herkiesbaar. Gelukkig vond het bestuur in de persoon van Tristan Mostert een uitstekende kandidaat voorzitter. Vervolgens stelt Tristan zichzelf voor aan de aanwezigen. Hij zegt een 'grootverbruiker' te zijn van de delen van de Linschoten-Vereeniging, gezien zijn werk voor de Atlas of Mutual Heritage (AMH), waarvoor veel beeldmateriaal over de VOC en WIC is ontsloten. Voor het digitaliseren van gegevens over reizen in de vroegmoderne tijd vormden de Linschotendelen de basis. Verder werkt hij momenteel aan de afronding van zijn proefschrift over de specerijenoorlog in de Indische archipel.

Na deze introductie vraagt Michiel aan de aanwezige leden of er eventueel bedenkingen zijn tegen de kandidatuur van Tristan. Die zijn er gelukkig niet, waarna een applaus volgt en Tristan als zodanig is benoemd.

Afgesproken is dat Michiel de vergadering zal blijven leiden. Dat moet ook wel, want hij is de voorzittershamer vergeten mee te nemen en kan deze dus niet fysiek overdragen. Hij belooft dit in de loop van de komende week alsnog te doen.

Vervolgens neemt secretaris Ron Brand het woord. Hij begint zijn dankwoord aan Michiel door te zeggen dat hij het is die Michiel mag toespreken. Die keuze was eigenlijk vrij simpel, want veel bestuursleden zijn er vandaag om verschillende redenen helaas niet bij. Maar Ron doet dat graag. Niet het afscheid nemen natuurlijk, maar wel het Michiel mogen toespreken. En wat zeg je dan op zo'n moment. Je hemelt degene die toegesproken wordt flink op. En je haalt wat aardige anekdotes uit het verleden naar voren. Ron memoreert dat Michiel in 2014 voorzitter is geworden als opvolger van Anita van Dissel. Ron heeft wat onderzoek gedaan en zo kwam hij er achter dat de Linschoten-Vereeniging heel wat 'Heintje Davidsen' heeft gehad. Want na Roëll (1908-1912), IJerman (1912-1913), Rouffaer (1913-1914), weer IJerman (1914-1919), Colenbrander (1919-1923), weer IJerman (1923-1925), l'Honoré Naber (1925-1927), nogmaals IJerman (1927-1930), weer l'Honoré Naber (1930-1933), Wieder (1933-1934), weer l'Honoré Naber (1934-1936), weer Wieder (1936-1938), Engelbrecht (1938-1942), Stapel (1942-1947), Kernkamp (1947-1951), weer Stapel (1951-1952), weer Kernkamp (1952-1957), Voorbeijtel Cannenburg (1957-1958), weer Kernkamp (1958-1964), weer Voorbeijtel Cannenburg (1964-1965), weer Kernkamp (1965), Van Foreest (1965-1970), Coolhaas (1970-1971), weer Van Foreest (1971-1976), Van der Moer (1976-1981), Van Opstall (1981-1984), Gerretse (1984-1989), Van Goor (1989-1995), Van Eyck van Heslinga (1995-1998), Moree (1998-2002), Akveld (2002-2006), Den Heijer (2006-2010) en Van Dissel (2010-

2014) was Michiel dus de 34ste voorzitter van de Linschoten-Vereeniging. In de bestaansgeschiedenis van de Vereeniging heeft elke voorzitter gemiddeld ongeveer 3,35 jaar gediend. Kernkamp steekt er met kop en schouders bovenuit. Hij diende 15 jaar als voorzitter, verdeeld over drie periodes. Daarna komt IJzerman, 11 jaar in vier periodes. Derde is Van Foreest, die 10 jaar voorzitter was in twee periodes. En met stip op vier komt Michiel dan binnen. Hij was acht jaar voorzitter in een aaneengesloten periode.

De laatste voorzitters stonden steeds één bestuursperiode van vier jaar aan het roer, maar bij de statutenwijziging, die in 2016 in Den Helder zijn aangenomen, hiervoor al gememoreerd, werd bepaald dat de voorzitter nog een tweede termijn mag volmaken. En Michiel was daarmee de eerste voorzitter die de Vereeniging acht jaar achtereen heeft geleid. En in de historie van de Vereeniging is hij nu dus ook de allereerste voorzitter die het langst in één ononderbroken periode voorzitter is geweest. Namens de medebestuurders en de leden dankt Ron hem voor het voorzitterschap van onze bijzondere Vereeniging. Ron heeft Michiel niet zijn gehele voorzittersperiode meegemaakt, maar kan wel zeggen dat hij een van de jongste voorzitters is geweest. Hij schetst Michiel als een vertegenwoordiger van een nieuwe generatie en hij hoopt van harte dat de Vereeniging die trend met Tristan als opvolger zal doorzetten. Want verjonging is belangrijk voor elke vereniging, dus ook voor de onze. Door een jeugdig bestuur straalt de Vereeniging een beeld uit dat hopelijk veel jonge mensen zal aantrekken om lid te worden van onze club.

Naast zijn jeugdige uitstraling, is Michiel ook een vertegenwoordiger van de Leidse school, maar het is geen ongeschreven regel dat de voorzitter van de Linschoten-Vereeniging Leidse wortels moet hebben. Of misschien toch wel. Want hij heeft die, evenals zijn voorgangers Anita van Dissel, Henk den Heijer, Els van Eijk van Heslinga en anderen. Met Tristan als opvolger blijft het voorzitterschap dus nog even wat langer in Leidse handen.

Michiel heeft het voorzitterschap in al die jaren met verve bekleed, binnen het bestuur, naar de leden toe en ook naar buiten toe was hij een waardige belichaming van de vereniging. Ook daarmee bleef hij in het spoor van zijn illustere voorgangers.

De Vereeniging heeft onder Michiels leiding verschillende nieuwe stappen gezet. Deel 113 was het eerste deel dat onder zijn voorzitterschap verscheen: *Verdrinken zonder water, de memoires van VOC-matroos Jan Ambrosius Hoorn 1758-1778*. Daarna volgde deel 114, *Goud en Indianen over Hendrick Brouwers expeditie naar Chili in 1643*. En deel 115, *Terug naar de Oost over VOC-chirurgijn Gijsbert Heck 1654-1656*. Daar zat door allerlei oorzaken heel wat werk aan. Dat was het eerste deel waarmee Ron zelf te maken kreeg. Hij herinnert zich nog goed dat op een bepaald moment niet alleen de Commissie van Toezicht, maar alle bestuursleden met de drukproeven bezig waren. Zelf zat Ron ooit op de tribune van een handbalwedstrijd van zijn dochter nog aan de drukproeven te werken. En vanwege het Kaap Hoornjaar verscheen een heruitgave van deel 49. *Voorbij het eind van de wereld: de ontdekkingsreis van Jacob le Maire en Cornelisz. Schouten, 1615-1617*.

Daarna volgden weer enkele delen over recente reizen. Als deel 116 *Op reis met pen en penseel. Frans en Jan Hendrik Lebrecht als toerist naar Java, 1863*. En 117, *Met de Triton en Iris naar Nieuw-Guinea: de reisverhalen van Justin Modera en Arnoldus Johannes van Delden uit 1828*.

Deel 118 ging weer over een heel ander onderwerp. *Ten exempel van anderen. De processen tegen opvarenden van de piratenschepen Trompeuse en Resolution in Suriname en op St. Thomas in 1684*. En met de verschijning van deel 119 en 120 met de *dagboeken en tekeningen van Pieter van Oort* toonden we weer de kunstzinnige kant van reisverhalen, net zoals we dat eerder deden bij bijvoorbeeld de Lebrechten en Ver Huell. En met deel 121, dat later deze middag wordt gepresenteerd, zitten we ook weer bijna op schema. Dat punt bereiken we eind dit jaar met een heel bijzondere uitgave, het verslag van de Spitsbergenexpeditie in 1968-1969. Dat wordt een heel bijzonder deel, want het is het eerste dat een reis beschrijft die is ondernomen nadat de Vereeniging in 1908 werd opgericht. Als dat deel is verschenen, is de achterstand van de afgelopen jaren ingelopen en gaan we weer over tot het uitbrengen van een deel per jaar.

Voor de komende jaren is er een goed gevulde orderportefeuille met verschillende delen over gevarieerde onderwerpen, reizen naar alle windstreken en in verschillende periodes en met wisselende aandachtsgebieden. Ron denkt dat die rijkheid aan onderwerpen voor een groot deel aan Michiel is te

danken. Door zijn werk aan de Universiteit Leiden verzette Michiel ook daar als ambassadeur voor de Linschoten-Vereeniging naar de studenten toe veel werk.

Daarnaast hadden we te maken met een wisseling in uitgever. We werden eind 2017 opgeschrikt door het overlijden van Pieter Schriks van de Walburg Pers. Onze vertrouwde band met de Walburg Pers, die sinds 1985 bestond, verdween toen het uitgeversbedrijf werd verkocht en ondergebracht bij Amsterdam University Press. Uit de gesprekken die met name Michiel voerde, blijkt dat we welkom zijn bij AUP en dat we onze uitgaven hier met een gerust hart kunnen uitbrengen.

En Michiel knoopte ook contacten aan met de Hakluyt Society, onze zeer gewaardeerde zustervereniging in Engeland. De Hakluyt Society kwam in september 2019 zelfs naar Leiden toe voor haar congres. Michiel had een flink aandeel in de organisatie en het programma. En ook is de Linschoten-Vereeniging een belangrijke deelnemer aan het Maritiem Portal. Vorige maand nog vond er een symposium plaats in Lelystad waarvoor Michiel samen met Andreas Weber het programma in het kader van natuur op zee organiseerden.

Onder het voorzitterschap van Michiel reikten we ook vijf keer de Linschoten-Penning uit: in 2015 aan Lodewijk Wagenaar, in 2017 aan Lourens Hacquebord, in 2018 postuum aan Pieter Schriks, in 2019 aan de VPRO Reisseries en in 2021 aan Henk den Heijer.

En verder hebben we de eerste gedachten met elkaar uitgewisseld over een digitale versie van onze reeks. Hier gaan we de komende jaren mee verder, omdat de delen in onze serie en hun inhoud dan nog beter toegankelijk worden. En om in het digitale te blijven, Michiel was ook nog eens de eerste voorzitter die online vergaderingen moest leiden. Dat was nog nooit eerder vertoond. Vorig jaar hebben we op die manier ondanks de beperkende maatregelen die golden toch twee ledenvergaderingen en een boekpresentatie kunnen laten plaatsvinden. Het was allemaal niet ideaal, maar via de digitale snelweg konden we toch een deel van de leden bereiken en die hebben dat zeer gewaardeerd. Medebestuurslid Stefan Deconinck vroeg zich daarbij af hoe het bestuur van de Linschoten-Vereeniging eigenlijk zo'n honderd jaar geleden vergaderde, tijdens de Spaanse griep van 1918-1920. IJzerman en Colenbrander waren in die periode voorzitter. Maar helaas, we weten het niet. Femme Gaastra heeft er niets over opgeschreven in zijn artikel over de 100-jarige Vereeniging.

Vervolgens komt Ron aan het eind van zijn dankwoord. Namens het bestuur en de leden bedankt hij Michiel van harte voor de tijd en aandacht voor de Vereeniging en hoe hij invulling gaf aan het voorzitterschap. Hij hoopt hem nog vaak tijdens de ledenbijeenkomsten te mogen begroeten. En natuurlijk mag hij het bestuur altijd op interessante manuscripten attenderen. En misschien keren de tijden van Kernkamp en IJzerman nog wel eens terug en mogen we Michiel in de toekomst nog een keer verwelkomen. Hij is nog jong genoeg. Wie weet!

Omdat bij een afscheid cadeaus horen, heeft het bestuur gezocht naar een passend aandenken in de interessesfeer van Michiel. Hij is in veel onderwerpen geïnteresseerd, maar één onderwerp steekt daar wel bovenuit. En dat is Brazilië. Daarom heeft het bestuur gemeend om Michiel een ingelijste kaart van Brazilië te geven voor een mooie plek, thuis aan de wand of op je kamer in Leiden. De kaart is gemaakt door Giovanni Battista Albrizzi en Isaak Tirion, en is uitgegeven door Nicolas de Fer in 1740. Het inlijstwerk is gesponsord door het Maritiem Museum Rotterdam.

Daarnaast heeft Ron nog een kleinigheidje. Mensen die hem kennen, weten dat Ron een groot liefhebber is van kinderboeken. Hij verzamel maritieme kinderboeken voor de collectie van de bibliotheek van het Maritiem Museum, waar hij werkt. Voor cadeaus zoekt hij vaak naar een kinderboek met een toepasselijk onderwerp of titel. Met zijn voornaam, kom je bij Michiel dan al snel op jeugdboeken over Michiel de Ruyter. Dat leek Ron in deze tijd van de demythologisering en ontmanteling van zeehelden niet heel erg gepast. Maar gelukkig zijn er nog voldoende andere kinderboeken met een pakkende titel, die recht doen aan wat Michiel de afgelopen jaren voor de Vereeniging hebt betekend. Het kinderboek heet heel toepasselijk *Michiel zet z'n beste beentje voor*, en het is geschreven door Astrid Lindgren

Voor Martijn, met zijn lange wapperende haren en baardje, heeft Ron ook een passend kinderboek als afscheidscadeau gevonden: *Martijn Crusoe*, door F.C. Bridges.

Hierna dankt Michiel voor de woorden van Ron en dankt hij de secretarissen die voor hem dienden, waarna de vergadering wordt voortgezet.

7. Voortgang der werken

Michiel geeft een overzicht van de delen die gaan verschijnen. Deel 122 verschijnt in november en wellicht is dan ook weer een fysieke boekpresentatie mogelijk. dit deel betreft het dagboek van de overwintering op Edgoya, Spitsbergen, in 1968-1969.

De planning voor de delen daarna is iets minder strak omlijnd. Als deel 123 staat het deel van Jan Bos over het dagjournaal van militair ingenieur Carl Friedrich Reimer tijdens zijn inspectiereis met de Militaire Commissie in de Oost (1789-1793). Jeroen heeft echter vertraging opgelopen en het is onbekend of zijn deel in 2023 kan verschijnen. Het bestuur is daarom ook in overleg over een deel van een reis van de Gentse priester Michael De Febure in 1721.

Voor 2024 en 2025 (in een nog onbekende volgorde) staan twee delen op de rol. Sjoerd de Meer is de bezorger van her reisjournaal van tweede stuurman Jan Jacob Bertold aan boord van het fregat-schip 'Johanna' in 1818-1819. Dit egodocument van een reis naar Nederlands-Indië bevindt zich in de collectie van Het Scheepvaartmuseum in Amsterdam.

Suze Zijlstra en Nettie Schwartz zijn de bezorgers van drie zeventiende-eeuwse Surinaamse reisbeschrijvingen uit 1671, 1683 en 1692.

Voor 2026 is Rafaël Thiébault bezig met het manuscript van de slavenreis van het VOC-schip 'Binnenwijzend' in 1732.

Ten slotte is 2027 toegezegd aan Kees Briët, bezorger van een reisbeschrijving van Texel naar Batavia door Mr. P.H. Esser met zijn gezin in 1820/1821 aan boord van het schip 'De Koophandel', kapitein C.F. Jansen.

Voor de jaren daarna staan ook nog enkele reisverslagen in de planning. Ondanks deze goedgevulde 'orderportefeuille' roept Michiel op om interessante reisverslagen te blijven aandragen voor onze serie en hierover contact op te nemen met het bestuur.

8. Rondvraag

Hiervan wordt geen gebruik gemaakt.

9. Sluiting

Hierna sluit Michiel om 14.51 uur de vergadering, waarna een korte pauze volgt.

Pijnacker, 20 juli 2022

Ron Brand, secretaris

Om 15.15 uur wordt de bijeenkomst vervolgd met de boekpresentatie van deel 121, *Het goud in mijn beurs in plaats van op de rok. De herinneringen van koopvaardijkapitein Cornelis Abrahamsz jr. (1802-1879)*.

Michiel van Groesen heet allereerst mevrouw mr. Winnie Sorgdrager van harte welkom. Zij zal straks het eerste exemplaar van het boek in ontvangst nemen. Vervolgens memoreert hij dat Sociëteit 'Onder Ons' een uitstekende locatie is voor de presentatie van een deel dat zich, net als de datering van de sociëteit, afspeelt in de negentiende eeuw. Hij geeft vervolgens het woord aan de bezorger, Willem Mörzer Bruyns, voor een uitleg over de locatie en een inleiding op deel 121.

Hij begint zijn verhaal met een dankzegging aan het bestuur van de Linschoten-Vereeniging voor het uitgeven dit deel, dat aanvankelijk was gepland voor 2026. Hij is de bezorgers van de tussenliggende delen zeer erkentelijk dat zij hun deel niet tijdig af konden krijgen, waardoor zijn deel vier jaar eerder kon verschijnen. Hij dankt ook de leden van de Commissie van Toezicht, speciaal Marc van Alphen, die zijn sporen op gebied van dit onderwerp al had verdiend met de bezorging van het *Journaal eener Oostindische Reize* van dochter Anna Abrahamsz.

LINSCHOTEN-VEREENIGING
OPGERICHT 7 MAART 1908

secretariaat: Duivestein 3, 2641 LG Pijnacker
+31 (0)15 – 369 20 93
secretaris@linschoten-vereeniging.nl
www.linschoten-vereeniging.nl

Deel 121 bevat de ‘Herinneringen’ van koopvaardijkapitein Cornelis (roepnaam Kees) Abrahamsz, die hij optekende nadat hij in 1871 met varen was gestopt. Hoewel er geen enkele aanwijzing is dat Abrahamsz ooit in het gebouw van Societeit ‘Onder Ons’ is geweest, is het wel ongeveer het geografisch middelpunt van de Amsterdamse plekken waar hij het grootste deel van zijn leven heeft gewoond en gewerkt. Kees’ grootouders, zijn vrouw en vier van hun jonggestorven kinderen werden begraven in de nu afgebroken Nieuwezijdskapel, die hier maar 20 meter vandaan stond.

Kees Abrahamsz is in 1802 geboren aan de Prinsengracht bij de Westermarkt waar zijn vader kantoor hield, zijn grootvader woonde aan de Keizersgracht. Ze waren scheepsbevrachters en reders en handelden voornamelijk op Portugal en de Franse west- en zuidkust. Ze waren bemiddeld maar waarschijnlijk niet heel rijk. Als jonge jongen woonde Kees met zijn moeder, broers en zusters en personeel buiten, in ruime huizen in Alphen aan den Rijn, waar hij de bevrijding van de Franse bezetters door kozakken beschreef, en in Koudekerk aan den Rijn. Zijn vader bleef in Amsterdam op kamers wonen, en reisde in de weekeinden met de trekschuit naar zijn gezin. Na de dorpsschool in Alphen stuurde zijn vader de 13-jarige Kees naar de Kweekschool voor de Zeevaart aan het eind van wat nu de Prins Hendrikkade is.

Kees doorliep die school maar vond het een vreselijke periode die hij met gevangenschap vergeleek. Zijn leerresultaat was voldoende, maar hij was geen uitblinker. Hij kreeg geen van de prijzen die het Vaderlandsch Fonds ieder schooljaar aan ijverige kwekelingen uitreikte.

Na de Kweekschool ging Kees naar zee om zijn vaartijd te halen, als kajuitsjongen en als licht- en volmatroos, en op Amsterdamse schepen. Die plaatsingen dankte hij aan de scheepvaartconnecties van zijn vader en grootvader. Ook de eerste varensjaren waren voor Kees zwaar. Kwekelingen werden aan boord gepest, ze hadden vaak en betere vakopleiding dan oudere zeelieden die in de praktijk waren opgeleid, en ze kwamen doorgaans uit gezinnen waar meer geld was.

Kees ontving zijn diploma en ging in 1822 bij de Amsterdamse reders Van Marselis varen, die ook eigenaren waren van plantages in Suriname. Kees werd derde stuurman op het fregat *Maria*, kapitein Engel Douwes Dekker, die ook een oud-kwekeling voor de zeevaart was. Kapitein en stuurman konden het goed met elkaar vinden en Kees voer zes gelukkige jaren met Douwes Dekker. Maar toen hij te kennen gaf met diens dochter Catharina - Kaatje - te willen trouwen, stapte Kees over naar andere schepen. Na één reis als opperstuurman werd hij in 1830 dankzij de bemoeienis van zijn aanstaande schoonvader op 28-jarige leeftijd kapitein op de kof *Amsterdam*, varende op Suriname. Hij voer zowel naar Paramaribo als naar plantages aan de Nickerierivier.

Na zes jaren verliefdheid en hofmakerij; hij schreef over ‘mijn meisje’, was Kees financieel in staat om met Kaatje te trouwen.

Aanvankelijk was er vanuit de streng-Hervormde familie Abrahamsz verzet tegen het huwelijk met een Doopsgezinde, omdat kinderen uit dat huwelijk niet meteen na de geboorte gedoopt zouden worden. Douwes Dekker noemde Kees vanwege zijn religieuze gedrevenheid schertsend ‘de dominee’. Het kwam goed. Kees en Kaatje trouwden en kregen negen kinderen, van wie er vier de volwassen leeftijd bereikten. Kaatjes moeder werd echter een probleem, zij was een jalouse vrouw die alle aandacht van haar enige dochter opeiste, ook als Kees tussen reizen door thuis was. Om zich van haar te verlossen verhuisde Kees met zijn gezin naar Middelburg, waar hij kapitein werd van het nieuwgebouwde fregat *Zeeuw* waarmee hij naar Oost-Indië voer. Door een beoordelingsfout van Kees verging dat schip vier jaar later op een zandbank in de monding van de Oosterschelde. Het gezin keerde terug naar Amsterdam waar Kees op voorspraak van zijn vader en schoonvader kapitein werd van de bark *Urania*, ook naar Oost-Indië. De reder van dit schip was Theodorus Kerkhoven. Zijn familie en die van zijn vrouw, Clara van der Hucht, waren twee van de families die Hella Haasse in haar boek *Heren van de Thee* beschreef. Kees kon het goed met Kerkhoven vinden die hem uitnodigde om Kaatje en hun toen droeie jonge dochters, Catharina, Anna en Sietske, een reis naar Oost-Indië mee te laten maken. Op de terugreis werd in de Indische Oceaan zoon Theodorus geboren en vernoemd naar de reder die de reis mogelijk had gemaakt. Na terugkeer schreef Anna haar *Journal* over die reis, dat Marc van Alphen in 1993 bezorgde.

Kaatje overleed in Amsterdam in 1849, waarschijnlijk aan cholera, waarna Kees de alleen-zorg kreeg over zijn vier jonge kinderen. Hij voorkwam dat ze naar een weeshuis moesten en hertrouwde met Helena Onnen, een ongehuwd gebleven, ongeveer even oude achternicht. Spoedig hierna trad de grootste kwelgeest van Kees tot zijn leven toe, zijn 18 jaar jongere zwager Eduard - Multatuli - Douwes Dekker. Hij was uit Oost-Indië teruggekeerd in Amsterdam en intussen door zijn *Max Have-laar* beroemd geworden.

Eduard was zeer gesteld geweest op zijn enige zuster Kaatje en op de kinderen, die nu tegen hun beroemde oom opzagen. Hij kreeg met toestemming van Kees en Helena toegang tot het gezin; ze beseften niet dat ze daarmee, zoals dochter Sietske later schreef, het paard van Troje binnen hadden gehaald. De atheïstische oom Eduard zette ze op tegen hun diepgelovige vader en stiefmoeder. Een gevolg was: Sietske eiste het erfdeel van haar moeder op dat ze kreeg en aan Multatuli gaf die het direct vergokte.

Het waren zware jaren voor Kees in Oost-Indië, ver weg van huis, de uitwisseling van berichtgeving duurde minstens acht maanden, en hij was machteloos wetend dat Eduard, tegen wie stiefmoeder Helena niet was opgewassen, zijn kinderen van hem af dreef.

Al vóór Kaatjes overlijden was Kees als kapitein op Oost-Indië gaan varen voor de grote Amsterdamse rederij van Gerrit Willem van Barneveld Kooy. Kapitein en reder waren even oud, ze hadden gelijktijdig op de Kweekschool gezeten en Van Barneveld Kooy was ook kapitein geweest. Weer was er sprake van een goede verstandhouding met zijn reder en Kees bleef tot het eind van zijn varenleven in 1871 voor Van Barneveld Kooy varen, op steeds een nieuwer en groter schip. Met zijn kinderen kwam het na de Multatuli-episode weer goed, zowel Theodorus als Sietske maakten met hem een reis naar Oost-Indië. Zijn verdere leven en loopbaan verliepen zonder grote problemen. Kees beschrijft in zijn 'Herinneringen' al zijn reizen, sommige kort sommige uitgebreid. Hij bespreekt het leven aan boord, met passagiers, stuurlieden en scheepsartsen die soms aan de drank waren, en zijn verblijf in Suriname en Oost-Indië. Hij ontmoette er familieleden, zoals zijn zwager Jan DD, kapitein en daarna planter op Java, maar hij ontmoette ook passagiers die hem na een genoeglijke reis uitnodigden om te komen eten of logeren.

Kees beschrijft zijn bezoeken aan plantages in Suriname en op Java. Op Java ontmoette hij inlandse vorsten, en bestuursambtenaren en hun families. In Nederland beschrijft hij zijn eerste treinreis en zijn eerste reis op een stoomscheepje. Zijn 'Herinneringen' bieden een tijdsbeeld van de Amsterdamse zeevaart tussen het eind van de Franse bezetting en 1870, met verbeteringen in de infrastructuur en technologie, in de haven en aan boord.

Omdat de 'Herinneringen' alleen voor zoon Theodorus bedoeld waren, zijn ze openhartig, soms emotioneel, zoals over zwager Eduard, maar vaak ook geestig. Bij het afschrijven schoot Mörzer Bruyns meermalen in de lach bij het lezen van een of ander avontuur. Hij geeft twee voorbeelden. In september 1822 was de 20-jarige Kees derde stuurman op de *Maria* onder kapitein Douwes Dekker. Toen het schip voor Pampus voor anker lag te wachten, werd de kok onwel en stierf. Het lichaam werd gekist en moest om te worden begraven naar het dichtstbijzijnde land, het eiland Marken. Als jongste stuurman kreeg Kees het bevel over de sloep met zes roeiers, om de doodkist naar Marken te varen. Door sterke stroom en omdat de kist midden op de doften in de kleine sloep tussen de roeiers lag, werd het roeien bemoeilijkt. Kees haalde een in de buurt vissende visserman over om voor tien gulden de sloep op sleeptouw te nemen. Bij Marken aangekomen werd de kist verder naar het dorp vervoerd. Daar aangekomen schreef Kees *“De enigste autoriteit die wij er vonden was de schoolmeester bij wien ik mij vervoegde, als begrijpende dat hij, evenals alle dorpschoolmeesters in die tijd, mede de betrekking van koster en doodgraver ... uitoefende.”* Kees vervolgde *“De man, die evenals van de vroegste tijden af aan, [zoals] alle schoolmonarchen, zeer vervuld was met de waardigheid van zijn persoon, verklaarde mij zich niet te kunnen begrijpen hoe het mogelijk was dat ik een persoon wilde laten begraven wiens naam ik niet eens wist, en [hij] gaf mij daarop eene vermaning en zeide dat hij de naam, ouderdom, beroep enz. eerst moest weten.”*

De beduusde Kees zei dat de dode pas twee dagen eerder als kok aan boord was gekomen en daar door iedereen KOK werd genoemd. Hijzelf werd stuurman genoemd en omdat er daar drie van waren was hij stuurman Kees.

Het kwam goed, Kees mocht de kist met de kok op Marken achterlaten en beloofde de benodigde gegevens op de *Maria* op te zullen vragen en aan de burgemeester van Marken door te geven, die op een van de Marker waterscheepjes voer die de *Maria* over Pampus zouden slepen.

Vier jaar later, nog steeds derde stuurman op de *Maria* met Douwes Dekker, waren op een reis naar Suriname, zoals vaker, missionarissen als passagiers mee. Kees had met hen, zoals hij schreef, “... *eene aangename conversatie gehad. Ik stond bij deze zeer goed aangeschreven en zij meenden mij reeds half voor hun geloof gewonnen te hebben en dachten mij aan land – d.w.z. in Paramaribo – wel verder te zullen overhalen. Vooral hadden zij hierop veel hoop.*” Douwes Dekker huurde aan de wal een huis waar hij samen met Kees introk teneinde het cargazoen van de kapitein, diens privé lading, te verkopen. Daar regelden de pastoors zoals Kees schreef dat er: “*’s avonds voor tijdverdrijf een roomsch meisje dat naast ons woonde en die mij hier om gevraagd had, hare vragen en antwoorden over de roomsche godsdienst leerde opzeggen uit een boekje dat zij daarvoor had, maar niet kon lezen. Toen dachten de heeren pastoors dat het al klaar was met mij, en hadden zelf dat meisje in hunnen gedachten mij reeds als vrouw toegeschikt.*” Dat ging begrijpelijkerwijs niet door.

Kees verweeft in zijn ‘Herinneringen’ zijn privé en varend bestaan op een onderhoudende en levendige toon, en Mörzer Bruyns hoopt dat de leden er net zo van zullen genieten als dat hij heeft gedaan.

Hij richt zich vervolgens tot mevrouw Winnie Sorgdrager. Zij is en achter-achterkleindochter van Kees en Kaatje Abrahamsz-Douwes Dekker. Hun oudst volwassen geworden kind was dochter Catharina, die trouwde met Pieter Jans Sorgdrager van Ameland. Pieter voer van 1859 achtereenvolgens als tweede en als opperstuurman bij Kees. Na negen jaar vroeg hij Catharina, toen 32 jaar oud, ten huwelijk. Pieter en Catharina trouwden in Amsterdam op donderdag 18 juni 1868; het huwelijksdiner was in het logement ‘Eik en Linde’ in de Plantage hier in Amsterdam. Dat gebouw bestaat nog als het wolvenhuis midden in Artis en is nu een Rijksmonument. Het jonge echtpaar verhuisde naar Ameland en Pieter werd in 1870 zelf kapitein. Ze kregen er kinderen, van wie de oudste zoon grootvader is van mevrouw Sorgdrager.

Maar, geeft Mörzer Bruyns aan, bijna was mevrouw Sorgdrager hier niet geweest. Kees omschreef Pieter weliswaar als braaf, zuinig en vlijtig, maar hij ontraadde Catharina het huwelijk met een opperstuurman met een gage van slechts 65 gulden in de maand en weduwnaar met drie kinderen. Ze zou in een heel andere ‘stand’ terecht komen. Catharina hield vol en daarom is mevrouw Sorgdrager hier toch en kan Mörzer Bruyns het eerste exemplaar van de ‘Herinneringen’ overhandigen aan haar.

Michiel van Groesen dankt vervolgens Willem Mörzer Bruyns voor zijn introductie op deel 121, dat eigenlijk vier jaar eerder verscheen dan gepland. Hij is dankbaar dat de Linschoten-Vereeniging op hem kon ‘varen’, voor het bestuur een prettige ‘koersverzekering’. Hij beschikt regelmatig over interessante manuscripten en de delen die Willem bezorgt hebben kwalitatief gezien altijd een hoog niveau. Straks zijn exemplaren van deel 121 beschikbaar voor de Plus-leden.

Vervolgens geeft hij het woord aan mevrouw Sorgdrager voor een dankwoord. Zij is dus de achterachter kleindochter van de oudste dochter van Cornelis Abrahamsz jr., die in 1868 trouwde met Pieter Sorgdrager van Ameland. Zij geeft aan dat ze aanvankelijk niet zo veel ophad met haar familiegeschiedenis, alleen dan met de Indische kant daarvan. Multatuli was natuurlijk wel bekend, maar over hem werd thuis niet zo veel gesproken. Binnen de familie was Eduard Douwes Dekker een niet heel plezierig persoon. Als minister mocht zij een aanbouw aan het Sorgdragerhuis op Ameland openen en toen raakte zij geïnteresseerd. Want dit was de commandeurswoning van stuurman, later kapitein, Pieter Sorgdrager. Tegenwoordig is hier het Sorgdragermuseum gevestigd, dat aandacht besteedt aan de Amelander walvisvaart. De Sorgdragers trokken ooit van Amsterdam en de Zaanstreek naar Ameland. Er bestaat een memorieboek van de doopsgezinde leraar Cornelis Pieter Sorgdrager, dat een dagboek is met korte fragmenten dat het leven op Ameland beschrijft. Het leven was zwaar, het was een ruig gebied, waar het koud was en altijd waaide. Met het vasteland was weinig communicatie. Matthijs Deen heeft in zijn boek *De Wadden* geschreven over deze leraar. Anna Abrahamsz, de oud-

ste dochter van Cornelis en Catharina Douwes Decker, maakte op tienjarige leeftijd een scheepsreis en schreef daarover een verslag. De familie kent dus verschillende schrijvers. De vader van mevrouw Sorgdrager beschreef zijn herinneringen over de Indische en Nederlandse geschiedenis. Mevrouw Sorgdrager besluit haar verhaal met de mededeling dat zij ongeveer acht jaar voorzitter is geweest van het Multatuligenootschap.

Michiel van Groesen dankt mevrouw Sorgdrager voor haar bijdrage aan deze heuglijke middag en roept haar op om op een nader te bepalen moment een reisverslag uit haar familie uit te brengen in onze serie. Hij waarschuwt daarbij wel dat de Linschoten-Vereeniging tot 2027 over een goed gevulde 'orderportefeuille' beschikt. Hierop sluit hij de bijeenkomst, waarna de aanwezigen onder het genot van een drankje en een hapje nog napraten. De aanwezige Plus-leden krijgen hun exemplaar van deel 121 uitgereikt.